

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2018

Klára Mališová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Deník Svobodné slovo v listopadu 1989
se zaměřením na portrét**

Bakalářská práce

Autor práce: Klára Mališová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michal Šobr, CSc.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. 5. 2018

Klára Mališová

Bibliografický záznam

MALIŠOVÁ, Klára. *Svobodné slovo v listopadu 1989 se zaměřením na portrét*. Praha, 2018. 37 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Michal Šobr, CSc.

Rozsah práce: 38 597 znaků

Anotace

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí – z praktické a teoretické. Praktická část nesoucí název *Psali jsme mezi řádky* je dokumentaristickým portrétem novinářky Marty Bystrovové, která 25 let (mezi lety 1966-1991) pracovala v deníku *Svobodné slovo*, který sídlil na Václavském náměstí. Paní Bystrovová se tak neplánovaně stala přímým svědkem zlomových událostí dějin Československa, jako byly roky 1968 a 1989, i přes režimní útlak tisku se však neváhala podílet na otevřeném informování o dění. Práce se tedy snaží ukázat, jak okolnosti ze společenského i osobního života ovlivnily její životní příběh, a snaží se demonstrovat, že i obyčejní lidé, kterým historie veřejně neděkuje, mají neobyčejné osudy, které pomohly formovat dějiny našeho státu a společnosti.

Teoretická část navazuje na praktickou práci a fakticky ji rozvíjí. Představuje deník *Svobodné slovo* a uvádí okolnosti jeho vzniku. Zařazuje ho do kontextu roku 1989, a to v porovnání s *Rudým právem* (periodikem KSČ), kde se snaží poukázat na odlišnost *Svobodného slova*, které se snažilo otevřeně informovat o uplynulých událostech. Jelikož je praktická část portrétem novinářky z deníku *Svobodné slovo*, teoretická práce dále navazuje kapitolou, jež se zabývá portréty ve *Svobodném slově*. Následně popisuje termín *dokumentaristický portrét* a krátce nastiňuje počátky a současnost tohoto žánru na českém území. V závěrečné části je pak představena hlavní postava dokumentaristického portrétu, tedy Marta Bystrovová.

Annotation

This bachelor thesis consists of two parts – a practical and a theoretical one. The practical part is called *We were writing between the lines* and it is a documentary TV portrait of Marta Bystrovová, who was a journalist in *Svobodné slovo* for 25 years (between 1966-1991). The editorial office of this journal was situated at Wenceslas Square and because of that, Marta Bystrovová became a direct witness of the milestones in the history of Czechoslovakia (such as 1968 and 1989). Despite the press oppression, she did not hesitate to honestly inform about the events. Therefore the documentary is trying to show how it all influenced her opinions and beliefs. It is also demonstrating that there are ordinary people with extraordinary life story, whom nobody is saying ‚thanks‘ to, but they undoubtedly contributed to the evolvement of our society.

The theoretical part adds facts to the practical one. First of all, it introduces *Svobodné slovo*, then, in comparison with *Rudé právo*, it focuses on what were the differences between these two journals and what was the role of *Svobodné slovo*, which was not, unlike from *Rudé právo*, under straight control of the leading Communist party, and therefore was trying to inform honestly about what was happening. The following chapter is about portraits in *Svobodné slovo*, then it describes the term ‚documentary portrait‘ and what were the first ones in the Czech republic, with a brief chapter about its current Czech authors. The final part introduces Marta Bystrovová, the main person of the practical part.

Klíčová slova

Svobodné slovo, deník, 1989, 17. listopad, sametová revoluce, portrét, dokumentární, Česká strana národně socialistická, Komunistická strana Československa, Rudé právo

Keywords

Svobodné slovo, journal, 1989, November 17th, Velvet Revolution, portrait, documentary, National Socialist Party, Communist Party of Czechoslovakia, Rudé právo

Title

Svobodné slovo in November 1989, with a focus on a portrait

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce, panu docentu Michalu Šobrovi, za odborný dohled při realizaci praktické i teoretické části projektu.

Poděkování patří též paní Martě Bystrovové, která mi skrze praktickou část bakalářské práce dovolila nahlédnout do svého pracovního i soukromého života.

Obsah

Úvod	2
1. Deník Svobodné slovo	4
1.1 Od Českého slova ke Svobodnému slovu	4
1.2 Role Svobodného slova v roce 1989	5
1.2.1 Způsob informování Svobodného slova o listopadových událostech v porovnání s Rudým právem	7
1.3 Portréty ve Svobodném slově.....	10
1.3.1 Podoba portrétů v průběhu listopadu 1989 ve Svobodném slově.....	13
2. Dokumentaristický portrét	16
2.1 Český dokumentaristický portrét	16
2.2 Představení portrétované osobnosti.....	19
Závěr	20
Summary	22
Použitá literatura	23
Seznam příloh	25

Úvod

Deník *Svobodné slovo*, které sídlilo na Václavském náměstí, se díky své poloze ocitlo v centru událostí přelomových let 1968 a 1989. Novinářům, kteří v těchto obdobích v deníku pracovali, se tak naskytla příležitost neprodleně referovat o tom, co se dělo přímo pod jejich okny. Charakter redakce a jejich způsob informování přitom nebyl typický pro dobu – přestože Československá strana socialistická, pod níž *Svobodné slovo* patřilo, spadala do Národní fronty, novináři tohoto periodika se i přes politický útlak snažili dostat pravdivé informace k lidem. Jednou takovou novinářkou byla i paní Marta Bystrovová, která v deníku pracovala mezi lety 1966-1991, v redakci tedy byla svědky zlomových událostí roku 1968 a 1989. Pro svou praktickou bakalářskou práci jsem si ji zvolila z toho důvodu, jelikož mne zajímalo, co pro ni jako novinářku znamenalo být „u toho“, a jak dění, o němž se snažila otevřeně informovat, ovlivnilo její názory a postoje. V jiné době by možná byla obyčejnou novinářkou, vlivem okolností a díky své povaze se však stala jednou z těch, kteří se nebáli postavit režimnímu útlaku. Osobnost Marty Bystrovové, jejíž práce měla pro společnost velký význam, se snažím zachytit v dokumentaristickém portrétu¹ *Psali jsme mezi řádky*, který představuje praktickou část mé bakalářské práce.

Druhá část této bakalářské práce – část teoretická, navazuje na praktickou a fakticky ji doplňuje. V první části práce nejprve stručně nastiňuje vznik periodika *Svobodné slovo*, dále se podrobně zaměřuje na roli deníku v roce 1989. V této pasáži práce zasazuje *Svobodné slovo* do kontextu médií dané doby a též poukazuje na význam a symboliku umístění redakce. Aby bylo možné demonstrovat, jak otevřeně *Svobodné slovo* referovalo o dění listopadu 1989, je poté dáno do kontrastu se způsobem informování *Rudého práva*, a to skrze články ze tří dnů následujících po 17. 11. V další kapitole práce uvádí, jakým způsobem *Svobodné slovo* pracovalo s portréty (tedy se žánrem, v němž je realizován praktický projekt a kterému se Marta Bystrovová v deníku mimo jiné věnovala), jakých lidí se týkaly a jaká byla jejich podoba. Zaměřuje se poté speciálně na portréty z listopadu 1989, u nichž mě zajímalo, zda se jejich výskyt, podoba a obsah nějak lišil od těch z předchozích let. Tato pasáž též spojuje první část teorie o deníku *Svobodné slovo*

¹ Pro tento žánr existuje více názvů: televizní portrét, dokumentární portrét, portrétní dokument a podobně. Já jsem se pro tuto bakalářskou práci rozhodla pro termín *dokumentaristický portrét*, který v knize *Cesta k filmovému dokumentu* používá Rudolf Adler. Sám v této knize názvosloví střídá, nejčastěji však používá právě termín *dokumentaristický portrét*.

s druhou částí, která charakterizuje žánr praktické části – dokumentaristický portrét.

Druhá část teoretické práce tedy nejprve popisuje pojem a krátce se věnuje jeho obecným počátkům, následně se zaměřuje na české dokumentaristické portréty. Tato kapitola prezentuje několik významných autorů současnosti a jejich úspěšná díla, aby bylo možné nastínit, jaká produkce tohoto žánru v České republice vzniká. V závěru práce je stručně představena paní Marta Bystrovová, o níž byl natočen praktický projekt.

1. Deník Svobodné slovo

Deník *Svobodné slovo* bylo periodikum Československé strany národně socialistické² a vzniklo 16. května roku 1945³. Nebyl to však nově založený list, nýbrž původní deník *České slovo*, jenž byl přejmenován kvůli tehdejší politické situaci. Následující podkapitola se tedy věnuje podobě tohoto deníku a proměně jeho názvu, další podkapitola se pak podrobně zaměřuje na postavení a roli *Svobodného slova* v klíčovém roce československých dějin, tedy v roce 1989. Tato část především porovnává obsah článků o listopadových událostech relativně nezávislého *Svobodného slova* s články stranicky determinovaného *Rudého práva*, deníku KSČ.

1.1 Od Českého slova ke Svobodnému slovu

České slovo v Československu vycházelo už před vznikem státního útvaru – poprvé vyšlo 1. března 1907⁴ a jednalo se o první ústřední deník České strany národně sociální⁵. Odpovědným redaktorem se stal Jiří Pichl, tisk zajišťovalo vydavatelství Melantrich, jež sídlilo na Václavském náměstí a které bylo rovněž i vlastníkem a nakladatelem listu⁶. V roce 1923 začalo kromě denního tisku vycházet i *Večerní České slovo*, které z hlediska nákladu představovalo nejsilnější večerník Československa – ve 30. letech byly jeho náklady více než půlmilionové⁷. Pro *České slovo* je příznačná tato definice: „*Bylo politickým listem, který tlumočil hradní politiku, proklamoval nacionalismus, a když bylo třeba, zejména v útocích na komunistickou stranu, koketoval se socialismem a dušoval se svou dělnickostí. Ve skutečnosti však jako list strany, zdůrazňující nacionalismus, byl*

² Tato strana vznikla již roku 1897, po druhé světové válce byla součástí politického uskupení Národní fronta. In: *Naše historie* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <http://www.csns.cz/o-nas/historie#wrapper>

³ DRTINA, Prokop. *Československo můj osud. Sv. 2., kniha 1.* Vyd. 1. Praha: Melantrich, 1992, s. 98.

⁴ FEJLEK, Vojtěch. *Melantrich 1898-1998: nepodlehni ani ohni ani meči: [nejstarší český vydavatelský dům]*. Praha: Melantrich, 1998, s. 121.

⁵ HARNA, Josef. Česká strana národně sociální. In MALÍŘ, Jiří; MAREK, Pavel a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004. I. díl: 1861-1938.* Brno: Doplněk, 2005, s. 406.

⁶ Majitelem a vydavatelem bylo zprvu Vydavatelské družstvo, od roku 1910 pak deník vydával tiskový koncern Melantrich. In: BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. *Dějiny československé žurnalistiky.* Praha: Novinář, 1988, s. 162.

⁷ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 48.

mluvčím středních vrstev, maloburžoazie a úzké vrstvy lépe situovaných dělníků.“⁸

České slovo svou podobu deníku nezměnilo až do roku 1944, kdy bylo nuceno změnit svou periodicitu na týdenní⁹. K denní periodicitě se znovu vrátilo v průběhu květnového povstání roku 1945; stejně jako v době založení deníku stál i u jeho obnovy Jaroslav Šalda. Ostatně i nový název přinesl právě Šalda – v květnu roku 1945 bylo *České slovo* přejmenováno na *Osvobozené České slovo*. Obměna byla nutná především z toho důvodu, že list vycházel oficiálně i za doby protektorátu¹⁰. Tento název deníku vydržel pouze několik dní – první *Osvobozené České slovo* bylo vydáno 6. května 1945, o šest dní později svůj název změnilo na *Českou pravdu* a ke konečnému přejmenování na *Svobodné slovo* tedy došlo, jak je již zmíněno v začátku této kapitoly, 16. května 1945, a to na základě dohody tehdejšího ministra informací Václava Kopeckého s národně socialistickými ministry Jaroslavem Stránským, Hubertem Ripkou a Josefem Davidem. Šéfredaktorem listu (již pod názvem *Osvobozené České slovo*) se stal Karel Nový¹¹. Zatímco *Osvobozené České slovo* mělo rozsah dvě strany a stálo 50 haléřů, *Svobodné slovo* se rozšířilo na strany čtyři a také došlo ke zdražení na 1 Kčs. První strana listu byla věnována hlavním zprávám, především aktuálnímu politickému dění v zemi i v zahraničí, druhá a třetí strana nabízela zpravodajství z domova a zprávy z oblasti kultury v rubrice *Kulturní zprávy*. Čtvrtá strana pak patřila rubrice *Denní zprávy*, která obsahovala stručné informace a oznámení z celého Československa¹².

1.2 Role Svobodného slova v roce 1989

V 80. letech vycházelo v Československu celkem 18 deníků¹³. Většina z nich byla oficiálním periodikem některé z politických stran – *Svobodné slovo* bylo deníkem Československé strany socialistické, *Rudé právo* či *Hospodářské noviny* spadaly pod vydavatelství ÚV KSČ, *Lidová demokracie* byla periodikem Československé strany

⁸ BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988, s. 164.

⁹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 100.

¹⁰ ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Vyd. 1. Praha: Eva, 2001, s. 326.

¹¹ DRTINA, Prokop. *Československo můj osud. Sv. 2., kniha 1*. Vyd. 1. Praha: Melantrich, 1992, s. 98.

¹² ROTTOVÁ, Tereza. *Svobodné slovo 1945-1948: ústřední orgán Československé strany národně socialistické*. Praha, 2010. 145 s. Diplomová práce (Mgr.), s. 27.

¹³ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 253.

lidové. Některé další deníky pak vydávaly společenské organizace, jako například Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže (*Mladá fronta*), Revoluční odborové hnutí (*Práce*), Československý svaz tělesné výchovy (*Československý sport*), či státní orgány – Ministerstvo národní obrany vydávalo *Obranu lidu*¹⁴. Výjimečnost či důležitost *Svobodného slova* oproti ostatním deníkům spočívala v tom, že sídlilo na Václavském náměstí, které se díky svému strategickému umístění stalo dějištěm zlomových událostí roku 1968 a 1989. Redaktorům *Svobodného slova* se tak naskytla příležitost informovat o aktuálním dění takzvaně „z první ruky“, v roce 1989 pak často i bez předchozího souhlasu vedení ČSS. To se totiž zprvu od mimoredakčních aktivit redaktorů distancovalo, postupem času se ale naopak k jejich opozičním aktivitám opatrně přidalo. Redaktoři *Svobodného slova*, kteří měli úzké vztahy k lidem z disentu (jako například Irena Gerová), či k lidem ze samizdatových *Lidových novin* (Marta Bystrovová, Mirka Spáčilová, Petr Kučera či Jana Šmídová), se zapojili do událostí opozičního hnutí, což vedlo k organizování dobře známých „balkonů“ Melantrichu, které byly prvně uspořádány 21. listopadu 1989¹⁵. Význam sídla Melantrichu vhodně shrnuje tento výrok: „*Shodou okolností se dějištěm prvního veřejného vystoupení OF, které se postavilo do čela masových listopadových protestů, stala budova nakladatelství Melantrich na Václavském náměstí. O výběru Melantrichu, z jehož balkonu oslovil Václav Havel stotisícový dav, však nerozhodlo to, že byl dávným odkazem na nejvýznamnější mediální vydavatelský podnik meziválečného Československa, ale jeho výhodná strategická poloha uprostřed náměstí. Přesto v sobě právě tato budova nesla symboliku chvíle – masová medializace nově se formující politické moci začala v místě, které připomínalo kulturní a společensko-politickou tradici první republiky.*“¹⁶ Periodikum *Svobodné slovo* se tedy neplánovaně ocitlo v centru dění, čehož náležitě využilo k téměř okamžitému referování o událostech sametové revoluce.

¹⁴ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 253.

¹⁵ ŠMÍD, Milan. *Česká média a jejich role v procesu politické změny roku 1989*. Praha, 2013, s. 11.

¹⁶ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 255.

1.2.1 Způsob informování Svobodného slova o listopadových událostech v porovnání s Rudým právem

Tato podkapitola nastiňuje, jak o listopadových událostech ve třech dnech následujících po 17. listopadu referovalo *Svobodné slovo* v porovnání s *Rudým právem*. Tímto způsobem podkapitola demonstruje, jak se lišily způsoby informování deníku, který podporoval režim - tedy ústřední deník KSČ *Rudé právo*, a naopak periodika, které nebylo v područí KSČ - tedy *Svobodné slovo* Československé strany socialistické.

18. listopad

Svobodné slovo na události předešlého dne reaguje velmi otevřeně. Na titulní straně sice nejprve zmiňuje zasedání vlády k 50. výročí 17. listopadu 1939 a neuvádí informaci o protestech, ve spodní části titulní strany ale v článku *Čas odpovědnosti – čas politiky* upozorňuje na tehdejší znepokojivý vývoj společnosti a požaduje vzájemný dialog¹⁷. Na třetí straně pak redaktorka Radka Kvačková vyjadřuje vlastní názor a stanovisko vůči proběhlé manifestaci vysokoškolských studentů: „Byl to první skutečně zásadní pokus o otevřenou diskusi. (...) Včerejší shromáždění vůbec ukázalo, že mladí lidé nejsou ochotni akceptovat zdaleka všechno, co se jim předkládá.“¹⁸ Z obsahu článku lze vyvodit, že redakce *Svobodného slova* zaujala vůči událostem jasný postoj - tedy že silně nesouhlasí s potlačením demonstrací – který obhajovali a prosazovali i ve dnech následujících.

Naproti tomu *Rudé právo* studentské stávce nedává příliš mnoho prostoru. Článek o protestech s podtitulkem „*Demonstrace studentů*“ se sice objevuje již na titulní straně, dokonce je doplněn fotografií z Albertova, je však součástí článku „*Odkaz 17. listopadu*“, který se především věnuje výroky komunistických činitelů (například předsedy vlády Františka Pitra), kteří hovořili při příležitosti dne studentstva. O protestu na Albertově navíc *Rudé právo* referuje jako o akci s rozporuplnou tváří – studenti se podle deníku nechali strhnout k radikalismu a nerespektovali fakt, že akce měla být pietním aktem. Vůbec však nezmiňuje násilné potlačení.¹⁹ Lze tedy konstatovat, že *Rudé právo*

¹⁷ KAPITOLA, Luděk. *Čas odpovědnosti – čas politiky*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 1.

¹⁸ KVAČKOVÁ, Radka. *Vzrušeně, ale společně*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 3.

¹⁹ lou: *Demonstrace studentů*. In: *Rudé právo*. Ročník 70, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 1.

o pátečních událostech informovalo neúplně a zaujatě, což je očekávatelné z hlediska úlohy a postavení deníku.

19. listopad

V neděli deníky *Rudé právo* a *Svobodné slovo* nevycházely. O událostech tohoto dne tak deníky informovaly až následující den.

20. listopad

Svobodné slovo bylo z hlediska vyjadřování se k protestům celkem odvážné – na titulní stránce pondělního vydání otisklo rozsáhlé prohlášení redaktorů s názvem „*Naše prohlášení k 17. listopadu 1989*“, v němž policejní zákrok hodnotí jako „neadekvátní a politicky neuvážený“²⁰. Toto prohlášení, které svým rozsahem zaplňuje téměř polovinu titulní stránky, se též dožaduje řešení společenských problémů, dialogu a změn v legislativě, a to ohledně shromažďovacího, spolčovacího a petičního práva.²¹ V druhé polovině titulní strany se objevuje článek *Koncert, který jen začal*, který vysvětluje, proč v sobotu 18. listopadu přestala hrát pražská divadla a uvádí proslovy několika herců a představitelů Československé strany socialistické²². Autorkou tohoto článku byla Marta Bystrovová (tehdy ještě stále publikující pod svým rodným příjmením Švagrová), která mi v rozhovoru pro praktickou část práce sdělila podrobnosti: „*Já jsem se organizačně podílela na tom hereckém koncertě. Tam jsme vyhlásili stávkou, protože ti herci řekli, že tohle nejde, že se musí na to reagovat. Pak jsme něco sepsali, co jsme do těch novin v pondělí dali - takový protest, podval na první straně. A to byl vlastně velký zlom v tom, že se začalo něco psát a dělat.*“²³

Rudé právo má na dění pátku 17. listopadu naprosto odlišný názor: „*Početná účast zvláštních zpravodajů západních sdělovacích prostředků a fakt, že někteří z nich už předem*

²⁰ OTÁHAL, Milan a Zdeněk SLÁDEK. *Deset pražských dnů: (17.-27. listopad 1989)*. Praha: Academia, 1990. Dokumentace, s. 45.

²¹ Podle svědectví Marty Bystrovové toto prohlášení vzniklo o víkendu následujícím po pátku 17. listopadu na sekretariátu ČSS. Jeho autory byli Marta Bystrovová, Stanislav Křeček, Jiří Vyvadil a ústřední tajemník strany Jan Škoda. Předseda strany Bohuslav Kučera byl o prohlášení informován pouze telefonicky. In: ŠMÍD, Milan. *Česká média a jejich role v procesu politické změny roku 1989*. Praha, 2013, s. 13.

²² ŠVAGROVÁ, Marta. *Koncert, který jen začal*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 273, ze dne 20. 11. 1989, s. 1.

²³ Citace z rozhovoru, který jsem s paní Bystrovovou vedla 12. února 2018 v rámci realizace praktického projektu.

ohlašovali, že se počítá s krveprolitím, dost jasně naznačuje, že šlo o předem připravený pokus k vyvolání záměrné provokace. (...) Příslušníci Veřejné bezpečnosti vyzývali pokřikující demonstranty k rozchodu, avšak hlas rozumu nebyl vyslyšen a agresivní jádro demonstrantů vyvolalo střet se silami pořádku. Došlo k šarvátkám, byli zranění na obou stranách.“²⁴ Téměř celou titulní stranu též plní články, které vyvrací falešnou zprávu, že během protestů byl ubit student Martin Šmíd. List obviňuje západní sdělovací prostředky z podporování konfrontací se státní mocí a ze snahy o destabilizaci společnosti²⁵.

21. listopad

Úterní vydání *Rudého práva* se pražským událostem věnuje nejen na titulní straně, ale i na části strany druhé. Na straně první se jedná celkem o 3 články – první s titulkem „*Dialog ano – konfrontace ne*“ obsahuje vyjádření vlády ČSSR, ČSR a SSR, v nichž především apelují na studentstvo, aby „*nepodléhalo iluzím o jednoduchých řešeních složitých otázek*“²⁶; druhý s názvem „*Praha, 20. listopadu*“, který znovu shrnuje události pátku 17. listopadu a zmiňuje též pondělní stávkou vysokoškolských studentů; a třetí, nazvaný „*Chceme klid a pořádek*“, v němž jsou obsaženy rezoluce pracujících a dělníků odmítající demonstrace a narušování veřejného pořádku – například pracující Severomoravských dřevařských závodů v Šumperku členům strany adresovali: „*Jsmo připraveni úspěšně plnit úkoly hospodářského plánu letošního roku tak, jak se to stalo v minulých letech. A vytvořit předpoklad pro splnění úkolů osmé pětiletky, jsme si vědomi, že ke své práci potřebujeme především klid, pořádek a příznivé politické klima. Proto odsuzujeme veškeré pokusy o politický rozvrat naší socialistické společnosti.*“²⁷ Na druhé straně *Svobodné slovo* uvádí na titulní straně stanovisko členů Československé strany socialistické, kde předsednictvo strany dává najevo, že přijalo prohlášení, které *Svobodné slovo* otisklo předchozí den, a že jednoznačně odsuzuje brutální zákrok bezpečnostních složek proti účastníkům manifestace. Objevuje se zde i prohlášení Melantricha, k němuž se připojují pracovníci a které podporuje požadavek k zahájení

²⁴ Nesignováno. *Rozhodně proti provokacím*. In: *Rudé právo*. Ročník 70, číslo 273, ze dne 20. 11. 1989, s. 1.

²⁵ *Rudé právo*. Ročník 70, číslo 273, ze dne 20. 11. 1989, s. 1.

²⁶ Nesignováno. *Dialog ano – konfrontace ne*. In: *Rudé právo*. Ročník 70, číslo 274, ze dne 21. 11. 1989, s. 1.

²⁷ Pracující Severomoravských dřevařských závodů. *Chceme klid a pořádek*. In: *Rudé právo*. Ročník 70, číslo 274, ze dne 21. 11. 1989, s. 1.

okamžitého celospolečenského dialogu²⁸.

Shrnutí

V porovnání s deníkem *Rudé právo* referovalo *Svobodné slovo* o událostech listopadu 1989 otevřeněji, ve větším rozsahu a snažilo se o nezaujaté zpravodajství. Zatímco *Rudé právo* interpretovalo revoluci jako předem připravenou akci a zpočátku zamlčovalo násilné potlačení manifestace, *Svobodné slovo* se snažilo události prezentovat tak, jak se skutečně udály. Zveřejňovalo prohlášení jak svých pracovníků a předsedů ČSNS, tak i výzvy umělců, které do redakce v průběhu porevolučních dnů přicházely. Lze tedy konstatovat, že *Svobodné slovo* mělo klíčový vliv na průběh událostí po 17. listopadu, a také na to, že se k lidem mohly dostat pravdivé informace. Na tomto se významně podílela i Marta Bystrovová, která přispěla například svým článkem *Koncert, který jen začal* z 20. listopadu. Byla tedy jedním z těch, kteří pomohli listu vymanit se z politického vlivu a začít uplatňovat zásady novinářské práce, jako objektivita a nezaujatost.

1.3 Portréty ve Svobodném slově

Termínem *portrét* je v žurnalistice označováno „zevrubné publicistické hodnocení obecně známé osobnosti, které soustřeďuje všechna důležitá fakta a události života portrétovaného. Při portrétu je snaha o objektivní hodnocení, analýzu tvůrčí činnosti a pohled na portrétovaného jako na celek.“²⁹ Ve Svobodném slově se objevovalo v různých podobách – od krátkých zmínek v podobě jednoho odstavce po rozsáhlé celostránkové portréty; od portrétů politických osobností po zástupce z řad umělců; od portrétů vycházejících při příležitosti narozenin po portréty připomínající osobnost při výročí úmrtí. Největší prostor portrét ve *Svobodném slově* dostával hlavně v 60. letech, kdy docházelo k masivnímu rozvoji divadel a celkově kulturní scény. V této době tak byli začínající umělci uváděni skrze rubriku „*Mladí umělci se představují*“³⁰.

Nejvíce portrétů se objevovalo v sobotní příloze *Slovo na sobotu*, kde byly

²⁸ šv. *Jsmé pro dialog*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 274, ze dne 21. 11. 1989, s. 1.

²⁹ OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 154.

³⁰ V této rubrice byli představováni začínající umělci jako Jirí Menzel či Věra Chytilová. Informace vyplývá z výpovědi pamětnice Marty Bystrovové, která je ústřední postavou praktické části práce a která v těchto letech v deníku začínala pracovat.

čtenářům představovány významné osobnosti jak ze současnosti, tak i z velmi dávné historie – například 11. listopadu 1989 uvádí *Slovo na sobotu* portrét nejmladší dcery Přemysla Otakara I., Svaté Anežky České, která žila ve 13. století³¹. Co se politiků týče, *Slovo na sobotu* představovalo často postavy související s aktuálním děním. Takto například uvedlo 6. ledna 1968 portrét Alexandera Dubčeka při příležitosti zvolení prvním tajemníkem ÚV KSČ³². Pomocí rubriky *Portréty z dějin* připomínalo i ty, kteří ovlivnili osud Československa před několika desetiletími - 11. listopadu 1989 patří polovina titulní strany sobotní přílohy tehdejšímu ministru zahraničí Kamilu Kroftovi, který 30. září roku 1938 oznamoval vyslancům Francie, Itálie a Anglie přijetí rozsudku z Mnichova³³.

Jak již bylo řečeno, *Svobodné slovo* věnovalo portrétní články též lidem slavicím významné životní jubileum - například 21. října 1989 příloha *Slovo na sobotu* uvádí článek „*Umělec národní i světový*“, představující malíře Vincenta Hložníka, který právě slavil 70 let³⁴. Jako ukázkou lze uvést i portrét shrnující život zpěvačky Emy Destinnové, která by se v den otištění tohoto článku, tedy 26. února 1968, dožila 90 let³⁵. Nebyly zde však představovány pouze osobnosti z Československa, nýbrž i ze zahraniční kulturní scény - příkladem může být článek s titulkem „*DalGLISH byla moje učitelka*“, v němž je uvedena první dáma anglické detektivky P. H. Jamesová³⁶.

Znamé osobnosti byly představovány též pomocí portrétních rozhovorů – v nich byl nejprve popsán život dané osobnosti a následně pak veden rozhovor na nějakou aktuální událost, která se buď osobnosti bezprostředně týkala, nebo k níž se vyjadřovala. 1. listopadu 1989 byl takto uveden dirigent Jiří Bělohlávek k příležitosti opětovného zvolení do čela Mezinárodní filharmonie mládeže Antonína Dvořáka³⁷, dalším příkladem může být článek z roku 1967 s názvem „*Osmdesátiletý mladík pozdravuje Prahu*“,

³¹ TŮMA, Ladislav. *Královna českých srdcí*. In: *Slovo na sobotu*. Ročník XLV, číslo 266, ze dne 11. 11. 1989, s. 2.

³² Nesignováno. *Životopis A. Dubčeka*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XXIV, číslo 5, ze dne 6. 1. 1968, s. 1.

³³ KVAČEK, Robert. *Vlastenec a politik*. In: *Slovo na sobotu*. Ročník XLV, číslo 266, ze dne 11. 11. 1989, s. 1-2.

³⁴ KVAČKOVÁ, Radka. *Umělec národní i světový*. In: *Slovo na sobotu*. Ročník XLV, číslo 249, ze dne 21. 10. 1989, s. 3.

³⁵ NEDEOVÁ-WURŠEROVÁ, M. *Za nejslavnější českou pěvkyní*. In: *Slovo na sobotu*. Ročník XXIV, číslo 54, ze dne 26. 2. 1968, s. 4.

³⁶ Nesignováno. *DalGLISH byla moje učitelka*. In: *Slovo na sobotu*. Ročník XLV, číslo 263, ze dne 8. 11. 1989, s. 1.

³⁷ MICHLER, Stanislav. *Znovuzrození orchestru*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 257, ze dne 1. 11. 1989, s. 5.

který uvádí francouzského zpěváka Maurice Chevaliera³⁸. Autorem tohoto portrétního rozhovoru je Jindřich Lion, který v 60. letech přinášel především rozhovory se zahraničními umělci. Ten se též Martě Bystrovové věnoval v jejích profesních začátcích, tedy v druhé polovině 60. let: „Říkal mi, že musím každý den napsat aspoň deničku. Když už ne rozhovor nebo reportáž, tak abych šla domů a věděla, že jsem něco pro ten den pro ty noviny udělala. A učil mě, že se nemám bát s lidma mluvit, že nemám mít ostych.“³⁹

Portréty se též objevovaly v kulturní rubrice nedělního *Svobodného slova*, kde měly specifickou podobu – patřila jim spodní část kulturní strany, článek nebyl pojmenován titulkem, nýbrž jen jménem umělce, a doprovázen byl portrétní fotografií. Představování pak byli lidé opět formou rozhovoru, nejčastěji o tom, čím kdysi chtěli být a jak se jim daří teď. Ostatně tak uvádí *Svobodné slovo* v roce 1967 i Adolfa Borna: „Měl jsem být lesním inženýrem. Já, takový městský člověk! To prostě nešlo. Maloval jsem a chtěl jsem dělat karikatury. Od začátku. A tak to rodiče včas moudře nahlédli a já šel z gymnasia rovnou k Pelcovi. Nejdřív na Umprum a pak na Akademii. On byl přece tenkrát jediný, kdo dělal a učil veselou kresbu.“⁴⁰

Shrnutí

Portréty se tedy nejvíce objevovaly ve víkendových vydáních (jelikož v týdnu pro ně nebylo tolik prostoru), nejčastěji v příloze *Slovo na sobotu*. Rozsah byl většinou půl stránky a daný člověk byl představován buď pomocí klasického portrétu, nebo skrze portrétní rozhovor. Uváděni byli lidé z oblasti politiky, vědy a umění či sportu, většinou při příležitosti oslavy životního jubilea či výročí smrti.

³⁸ LION, Jindřich. *Osmdesátiletý mladík pozdravuje Prahu*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XXIII, číslo 208, ze dne 30. 7. 1967, s. 4.

³⁹ Z rozhovoru s Martou Bystrovovou, který jsem vedla 12. února v rámci realizace praktického projektu.

⁴⁰ KRÁSLOVÁ, N. *Adolf Born*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XXIII, číslo 208, ze dne 30. 7. 1967, s. 4.

1.3.1 Podoba portrétů v průběhu listopadu 1989 ve Svobodném slově

Jelikož bylo Svobodné slovo periodikem, které o sametové revoluci informovalo velmi otevřeně - průběžně zveřejňovalo stanoviska pracovníků i politických členů ČSNS a též vyjádření podpory ze strany umělců, u nichž několikrát avizovalo, že nestíhají otisknout všechny jejich dopisy, je logické, že v deníku na rozsáhlé portréty nebylo mnoho prostoru. Prvním ze stručných portrétů po událostech 17. listopadu byl tedy krátký článek k jubileu vedoucího redaktora Svobodného slova v Brně Františka Gerži, který toho dne slavil 65. narozeniny⁴¹. Pokud bychom do portrétu v novinách počítali i portrét fotografický, jeden se objevuje na titulní straně Svobodného slova z 25. listopadu, který přináší informaci, jež se do tisku dostala až po uzávěrce – tedy že Karel Urbánek byl po odstoupení Miloše Jakeše z funkce generálního tajemníka ÚV KSČ zvolen na jeho místo. Informaci doplňuje zmíněná fotografie – portrét Karla Urbánka⁴². Pokud bychom se pro změnu oprostili od faktu, že portrét obsahuje důležitá fakta a hodnocení známé osobnosti, a brali bychom ho jako představení osudu nejenom lidí, mohli bychom do této kapitoly zahrnout i článek věnovaný Naivnímu divadlu v Liberci, které v říjnu 1989 oslavilo 40. výročí vzniku. Tento „portrét“ uvádí historii divadla, významné hry a ocenění, které scéna v průběhu existence získala⁴³.

Portréty dostávaly v tomto období více prostoru zejména ve sportovní rubrice – tak tomu bylo například 25. listopadu, kde byl představen tenista Ivan Lendl. Krátký portrét je zde doprovázen rozhovorem se sportovcem⁴⁴. 27. listopadu je stejným stylem jako u Ivana Lendla, tedy pomocí portrétního rozhovoru, uveden cestovatel Jiří Hanzelka, jenž se následně vyjadřuje k jedné z listopadových manifestací, které se osobně účastnil. Předpokládaný vývoj událostí odhadl v rozhovoru takto: *„Svět jde od diktatur k demokraciím. Už se to projevilo v tolika okolních státech. My jsme vlastně předposlední, mezi zeměmi s demokratickými tradicemi ovšem na posledním místě. A už se nemůže stát*

⁴¹ Redakce. *K jubileu F. Gerži*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 277, ze dne 24. 11. 1989, s. 6.

⁴² Nesignováno. *Karel Urbánek v čele KSČ*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 278, ze dne 25. 11. 1989, s. 1.

⁴³ JANOŮŠEK, Rudolf. *Čtyřicet let Naivního divadla*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 278, ze dne 25. 11. 1989, s. 3.

⁴⁴ Nesignováno. *Dlouhý a tvrdý čas tenisové posedlosti*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 278, ze dne 25. 11. 1989, s. 8.

nic jiného, než že se změním v demokracii.“⁴⁵ Stejným stylem je uveden i hudebník Jaroslav Hutka – po stručném portrétu je v krátkém rozhovoru z letiště dotazován na pocity po návratu do země, například zda by se chtěl vrátit natrvalo⁴⁶. Z letiště tehdy volal právě paní Bystrovové, která se mu snažila pomoci se odtamtud dostat: „Protože jsme den předtím dali do novin zprávičku, že přiletí, a protože lidi si to přečetli, tak tam bylo obrovský množství lidí. My jsme zatím zařizovali na pražském kulturním středisku, aby udělali formální pozvánku pro něj, že tu bude vystupovat, aby ho ti celníci pustili.“⁴⁷ Totožně je pomocí portrétního rozhovoru představen i mluvčí brněnského Občanského fóra Jan Šabata⁴⁸.

Rozsáhlým portrétem z listopadu 1989 je očekávatelně portrét Václava Havla, který se na pozadí listopadových událostí stal hlavní ikonou nastávajících změn. Je tedy logické, že i tisk mu věnoval náležitou pozornost. *Svobodné slovo* otisklo 30. listopadu článek s titulkem „Kdo je Václav Havel“, který jasně naznačuje, že se jedná o portrét. Naději, kterou si do pozdějšího prezidenta lidé vkládali, je z obsahu článku zřetelně cítit: „Havlův statečný odpor, jakož i odpor stovek jeho přátel, vyvrcholil nakonec v novém občanském obrodném hnutí, jehož úsilí jsme svědky právě v těchto dnech. (...) Dnes ztělesňuje Václav Havel naděje všech českých i slovenských občanů za život v demokratickém a svobodném státě.“⁴⁹

Svobodné slovo uvádělo v období sametové revoluce i portréty těch, kteří s událostmi nesouviseli. Jedním z nich byl například článek *Masarykovi vnuci*, jenž připomíná tragický osud vnuků prvního československého prezidenta – Leonarda a Herberta⁵⁰.

Shrnutí

Jelikož jsem se z rozhovoru s paní Martou Bystrovovou dozvěděla, že kulturní rubrika *Svobodného slova* skrze portréty poměrně hojně představovala začínající,

⁴⁵ KÁCHA, Pavel. *Morální kompas pro celý národ*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 279, ze dne 27. 11. 1989, s. 2.

⁴⁶ vst. *Návrat „cizince“ J. Hutky*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 279, ze dne 27. 11. 1989, s. 6.

⁴⁷ Z rozhovoru s Martou Bystrovovou, který jsem vedla 12. února v rámci realizace praktického projektu.

⁴⁸ VENCÁLEK, Ladislav. *Klíčová otázka dneška*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 282, ze dne 30. 11. 1989, s. 1.

⁴⁹ Redakce. *Kdo je Václav Havel*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 282, ze dne 30. 11. 1989, s. 5.

⁵⁰ RADOSTA, Petr. *Masarykovi vnuci*. In: *Slovo na sobotu*. Ročník XLV, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 1.

či již nechvalně známé umělce, vědce a politiky, předpokládala jsem, že tomu tak bylo i po sametové revoluci, kdy na balkoně Melantrichu vystupovala velká řada významných osobností jako Václav Havel, Marta Kubišová či Jiří Černý. Avšak vzhledem k tomu, jak intenzivně a rozsáhle *Svobodné slovo* informovalo o dění porevolučních dní, lze pochopit, že v deníku na představování těchto osob nezbylo místo. Uvádění začali být až později, jako je tomu například u zmíněného portrétu Václava Havla. Jinak se v listu objevovaly především dopisy a ohlasy těchto umělců, nebo byli krátce představováni přímo v článcích, které referovaly o událostech (jedním z nich byl např. článek *Noc s Pavlem Landovským*, kde jsou krátce uvedeni lidé jako právě Pavel Landovský, Jaroslav Hutka či Vladimír Mišík)⁵¹. Ačkoliv v tomto období nevznikalo velké množství portrétů, byly velmi pestré a pokrývaly celé spektrum společnosti – od politiků a umělců po sportovce. Dá se tedy konstatovat, že aktuální události té doby potlačily žánr portrétu, který tím v listu uvolnil místo důležitějším vyjádřením a zprávám.

⁵¹ Nesignováno. *Noc s Pavlem Landovským*. In: *Svobodné slovo*. Ročník XLV, číslo 281, ze dne 29. 11. 1989, s. 5.

2. Dokumentaristický portrét

Pojmu *dokumentaristický portrét* se tato kapitola věnuje z toho důvodu, že byl tímto způsobem zpracován praktický projekt bakalářské práce. Tato část se tedy snaží úžeji pojem charakterizovat a krátce nastínit jeho počátky a současnost.

Termín *dokument* označuje v audiovizuální tvorbě „všechny druhy a žánry (filmové, televizní, video aj.) založené na principu dokumentárního zobrazování skutečnosti metodou přímé a konkrétní svědecké výpovědi v podobě autentického, průkazného a faktograficky co nejplnohodnotnějšího obrazu a zvuku.“⁵² Pokud tedy spojíme definice obou pojmů (pojem *portrét* je definován v kapitole 1.3), termín *dokumentární portrét*, který jsem si vybrala jako žánr praktické části bakalářské práce, bychom mohli charakterizovat jako autentické publicistické hodnocení známé osobnosti, soustředující důležitá fakta a události portrétované osoby. Podle Rudolfa Aldera je podstatou dokumentárního portrétní snaha o navození pocitu, že portrétovaný před očima diváka stále znovu ožívá: „Ožívá nejen vizuální podoba konkrétního člověka, ale také jeho životní příběh. Není bez zajímavosti, že o portrétních dokumentech se dlouho mluvilo jako o „medailonech“.“⁵³ Dle jeho slov je též zřejmé původní odvození termínu od malířského a fotografického portrétní⁵⁴.

Za prvního autora dokumentaristických portrétů je považován americký dokumentarista Robert Flaherty a jeho filmy *Nanuk člověk primitivní* (1921) a *Muž z Aranů* (1933). V těchto dílech Flaherty pozoruje a znázorňuje reálný všední život Eskymáků na Aljašce (v případě prvním) a rybářů na drsných ostrovech severního Irsku (případ druhý)⁵⁵.

2.1 Český dokumentaristický portrét

Co se českého dokumentaristického portrétní týče, za první produkci tohoto typu lze považovat filmy o T. G. Masarykovi. Prvního československého prezidenta film

⁵² OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 57.

⁵³ ADLER, Rudolf. *Cesta k filmovému dokumentu*. 3., rozš. vyd. Praha: Filmová a televizní fakulta AMU, 2001, s. 80.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ ADLER, Rudolf. *Cesta k filmovému dokumentu*. 3., rozš. vyd. Praha: Filmová a televizní fakulta AMU, 2001, s. 75.

sledoval téměř na každém kroku – o všech prezidentských výjezdech mimo Prahu byly natáčeny dlouhé reportáže, vyšlo též mnoho filmů o jeho životě a činnosti během první světové války. Jmenovitě to byly například *Triumfální příjezd prezidenta Masaryka* z roku 1919, *Momentky ze života prvního presidenta republiky* (1925), či *Pan prezident Masaryk v moravské Ostravě* (1924)⁵⁶. Uvedené příspěvky bychom však zařadili spíše k reportážím. Během posledních týdnů prezidentova života, v roce 1937, vznikl snímek *Poslední léto TGM*, v němž autoři Hackenschmied, Novotný a Lukas sledovali Masaryka na sklonku života⁵⁷. Ten by se již dal považovat za portrét, zvláště když ho srovnáme s filmem, který vznikl jen o rok později – *Andrej Hlinka o sebe*, v němž slovenský politik hovoří o svém životě od dětských vzpomínek až po politickou kariéru. Shodou okolností tak ve stejné době vznikla „*dvě politická svědectví o dvou protikladných politických osobnostech státu.*“⁵⁸, která lze vnímat jako portréty. První významné postavě československých dějin se však s příchodem druhé světové války nebylo možné dále věnovat. Rozsáhlejšího portrétu se mu tak dostalo až po velmi dlouhé odmlce, a to po pádu režimu – v roce 1990⁵⁹.

V současnosti patří k předním českým autorům dokumentaristických portrétů několik významných osobností, které svými díly zásadně formovaly vývoj české dokumentární školy. Z důvodu rozsahu práce nelze uvést všechny, vybráno je tedy jen několik autorů, které v české dokumentaristice považují za zásadní:

- **Helena Třeštíková** – známá především pro své časověné dokumenty *Manželské etudy*, v nichž sleduje manželské páry, nebo dokumenty, jimiž několik let sleduje vývoj lidí z okraje společnosti a jejich snahu o návrat k normálnímu životu – *Katka, René, Mallory*⁶⁰
- **Fero Fenič** – do povědomí se dostal v 70. letech s dokumentaristickými portréty *Jako sa pán Kráľovič stal kráľom* nebo *So slnkom v hlase*, v roce 1991 založil společnost *Febio* (FEničův BIOgraf), pod níž vychází portréty

⁵⁶ NAVRÁTIL, Antonín. *Cesty k pravdě či lži: 70 let československého dokumentárního filmu*. 2. vyd., (1. vyd. v nakl. AMU). Praha: Nakladatelství AMU, 2002, s. 31.

⁵⁷ Tamtéž, s. 83.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ *Tomáš Garrigue Masaryk* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/61017-tomas-garrigue-masaryk/>

⁶⁰ *Helena Třeštíková* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/390246-mallory/prehled/>

v cyklu *GEN* (Galerie Elity Národa)⁶¹

- **Jan Špáta** – pro společnost *Febio* natočil cyklus dokumentaristických portrétů *Inventura Febia*, v nichž představuje známé osobnosti především české kultury (Vlastimil Brodský, Jiřina Jirásková, Rudolf Hrušínský, Jiřina Bohdalová, atd.), se svou ženou Olgou Sommerovou spolupracoval na portrétu recidivistky Marie s názvem *Máňa*⁶²
- **Olga Sommerová** – svými dokumentaristickými portréty přispívá do cyklů *GEN* (o manželovi Janu Špátovi, či o Ivanu Klímovi) a *13. komnata* (Jiřina Šiklová, Michal Horáček, Kamila Moučková), v roce 1997 zpracovala téměř hodinový portrét o významné české spisovatelce s názvem *Nesmrtelná hvězda Božena Němcová*⁶³
- **Olga Špátová** – dcera dokumentaristů Olgy Sommerové a Jana Špáty, známá pro dokument o Karlu Gottovi *Fenomén Gott*, v loňském roce dokončila dokumentární cyklus *Rodiče naporád*, v němž sleduje šest rodičovských párů, které přijímají děti do pěstounské péče⁶⁴
- **Filip Remunda** – je spoluzakladatelem *Institutu dokumentárního filmu*, který pomáhá českým dokumentům prosadit se v zahraničí, z hlediska tvorby je známý především díky dokumentaristickému portrétu spisovatele Jáchyma Topola *A.B.C.D.T.O.P.O.L.*⁶⁵
- **Věra Chytilová** – patří k tzv. „české nové vlně“ filmařů – FAMU studovala s předními českými filmaři jako Jiří Menzel, Miloš Forman nebo Juraj Herz; prvním dokumentaristickým portrétem Věry Chytilové je snímek *Chytilová Versus Forman*, v němž sleduje Miloše Formana při natáčení, dále k její tvorbě patří portréty jako *TGM Osvoboditel* či *Pátrání po Ester* o výtvarnici Ester Krumbachové⁶⁶.

⁶¹ *Fero Fenič* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: http://ferofenic.cz/cz/text_fs.html (2003)

⁶² *Jan Špáta* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/24147-jan-spata/>

⁶³ *Olga Sommerová* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/24030-olga-sommerova/>

⁶⁴ *Olga Špátová* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/33440-olga-spatova/>

⁶⁵ *Filip Remunda* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/9128-filip-remunda/>

⁶⁶ *Věra Chytilová* [online]. [cit. 2018-04-29] Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/2847-vera-chytilova/>

2.2 Představení portrétované osobnosti

Ústřední postavou praktické části bakalářské práce, tedy televizního dokumentaristického portrétu, je novinářka Marta Bystrovová. Ta se narodila 18. prosince 1947 ve Staré Huti u Dobříše. Brzy se však s rodinou odstěhovala do Prahy, kde po maturitě roku 1966 nastoupila do *Svobodného slova* jako elévka. V průběhu 25 let, které v deníku strávila, přispívala především do kulturní rubriky, během své kariéry se nejvíce věnovala rozhovorům se začínajícími umělci. Kvůli strategické poloze vydavatelství Melantrich, sídlícího na Václavském náměstí, ale především díky Martině průbojnosti a odhodlanosti se ve zlomových okamžicích českých dějin podílela na reportážích a distribuci listu - ve dnech sovětské okupace pomáhala s tvorbou novin mimo redakci, která byla v tu dobu obsazená vojskem, a při sametové revoluci byla jednou z těch, kteří stáli za prosazením informace o brutálním potlačení demonstrace a odmítavého stanoviska na titulní stranu *Svobodného slova*. Přes nesouhlas vedení spolu s kolegy přinášela nezávislé informace o převratu, což deníku přineslo obrovskou prodejnost – náklad se vyšplhal až k půl milionu výtisků.

Marta Bystrovová se v roce 1970 vdala za tiskového mluvčího filmových studií Barrandov, filmového kritika a novináře Vladimíra Bystrova, s nímž měla posléze dva syny – Vladimíra (1971) a Michala (1979). Po pádu režimu se změnily podmínky ve *Svobodném slově*, a tak Marta odešla pracovat do *Lidových novin*, kde založila sobotní přílohu. Do kulturní rubriky *Lidových novin* paní Bystrovová přispívá dodnes.

Závěr

Cílem praktické části bakalářské práce bylo formou dokumentaristického portrétu představit novinářku Martu Bystrovovou, jež 25 let pracovala v deníku *Svobodné slovo*. To sídlilo na Václavském náměstí, tudíž se ocitlo v centru přelomových událostí roku 1968 a 1989. V projektu jsem se pokusila především o zachycení toho, jak vnímala a reagovala na důležité momenty v průběhu její kariéry. Paní Bystrovová je ženou, jejíž osud mohl být úplně obyčejný – mohla po 25 let dělat rozhovory s umělci a přispívat tak do kulturní rubriky, ale historický vývoj z ní udělal svědka klíčových událostí, při nichž se projevila její povaha. Její výjimečnost vidím v tom, že byla novinářkou, která se navzdory podmínkám režimu snažila být autentická a pomáhala dostat pravdivé informace k lidem, i když se kvůli tomu nejednou musela vzepřít vedení. Překvapilo mne, jak zásadně může ovlivnit politické dění něčí osud, jak ho dokáže vybičovat k práci pod tlakem, při níž si je po 25 let schopen držet svých zásad a nedovolit okolnostem je změnit. Utvrdilo mě to v tom, že i zdánlivě obyčejný člověk, jako je Marta Bystrovová, může hrát významnou roli ve vývoji naší společnosti, a že tedy její svědectví důležité.

Původním záměrem bylo portrét orámovat dětstvím a také se více zaměřit na současnou pozici paní Bystrovové v *Lidových novinách*, nakonec jsem se však rozhodla tyto části nepoužít, a to ze dvou důvodů: Zaprvé mi rozsah práce nedovoloval ji o tyto vzpomínky rozšířit, zadruhé mi zároveň přišlo, že informace o tom, jaké měla paní Bystrovová dětství, nenesou takovou svědeckou hodnotu jako její výpovědi z období, kdy pracovala ve *Svobodném slově*. V projektu jsem se tedy pokusila spíše o zachycení jejího charakteru, který se formoval vlivem historických událostí, než jen o chronologickou životopisnou výpověď. Jako studentce žurnalistiky mi přišlo zajímavější a důležitější skrze projekt sdělit, co práce novináře za minulého režimu obnášela a jak mohla ovlivnit charakter osobností, které v novinách pracovaly. Je důležité přinášet takováto svědectví, dokud ještě existují lidé, jejichž autentické vzpomínky nám mohou ilustrovat to, co jsme sami nezažili.

V teoretické práci jsem se snažila fakticky navázat na obsah praktického projektu – nejprve jsem se tedy věnovala *Svobodnému slovu*, kde jsem nastínila jeho počátky, zasadila ho do mediálního kontextu doby, kdy paní Bystrovová v deníku pracovala, a provedla jsem srovnání s deníkem *Rudé právo*, které bylo periodikem vládnoucí

komunistické strany. Z této komparace vyšlo najevo, že deník *Svobodné slovo* byl periodikem, které velmi otevřeně referovalo o listopadových událostech. Na rozdíl od *Rudého práva* se snažilo informovat nezáujatě a pravdivě, navíc zveřejňovalo prohlášení redaktorů, představitelů Československé strany socialistické a umělců, kteří se nesouhlasně vyjadřovali k potlačení demonstrací. Následuje jedna z klíčových kapitol, jež se věnuje portrétům ve *Svobodném slově* a zaměřuje se na jejich podobu a obsah právě v listopadu roku 1989. Portréty se v deníku objevovaly v různých rubrikách i samostatně, a to především o víkendech, kdy se jim dostávalo více prostoru. Rozsah býval většinou čtvrt až půl stránky a představování bývali především politici, umělci a sportovci. U portrétů z listopadu roku 1989 jsem očekávala, že budou v deníku ve větším množství a že se budou mnohem více týkat umělců, kteří se vyjadřovali k událostem, avšak vzhledem k tomu, že *Svobodné slovo* uveřejňovalo především jejich prohlášení, je pochopitelné, že musel žánr portrétu ustoupit a uvolnit místo právě těmto příspěvkům.

Na kapitolu o portrétu ve *Svobodném slově* navazuje druhé téma práce, kterým je dokumentaristický portrét. Tomu jsem se v teoretické části rozhodla věnovat, jelikož je pomocí tohoto žánru v praktickém projektu představena Marta Bystrovová. Následující kapitola tedy tento žánr definuje, ve stručnosti informuje o obecných počátcích a dále se zaměřuje na české dokumentaristické portréty. Uvádí první českou portrétovanou osobnost, kterou byl Tomáš Garrigue Masaryk, a dále představuje několik předních českých dokumentaristů ze současnosti, které jsem považovala za významné. V závěrečné části práce je pak představena Marta Bystrovová, která je hlavní postavou praktického projektu.

Celkově jsem se tak spojením praktické a teoretické práce snažila vytvořit jeden ucelený projekt, jehož dvě části se navzájem potvrzují, doplňují a rozvíjí. Pokusila jsem se vytvořit jednotnou představu o tom, jaké bylo být novinářem za komunistického režimu, a to jak z teoretického pohledu, který je podložen fakty, tak i z praktického pohledu, který je podpořen autentickou výpovědí paní Bystrovové.

Summary

The aim of the practical part of my bachelor thesis was to introduce a journalist Marta Bystrovová through a documentary portrait called *We were writing between the lines*. She used to work in a journal *Svobodné slovo* for 25 years (between 1966-1991), where she witnessed two important milestones in the history of Czechoslovakia – the Soviet occupation in 1968 and the Velvet revolution in 1989. She was one of those journalists who helped with keeping the society informed, despite the press oppression. The documentary portrait is therefore trying to show how it all influenced her opinions and it is also trying to emphasize that ordinary people can sometimes have extraordinary life stories that are worth sharing.

The theoretical part adds facts to the practical project. It introduces the journal *Svobodné slovo*, then, it compares it to *Rudé právo*, which was a journal of the leading Communist party, to show what were the differences between the way of writing the news of both journals. *Svobodné slovo* was writing the articles in an open way and also more honestly and truly, on the other hand, the articles in *Rudé právo* were often biased.

The following chapter is about portraits in *Svobodné slovo*, with a focus on portraits written straight after the Velvet revolution. I was expecting that the journal would focus more on artists that held speeches and stood up against the regime, but there was not enough space for the portraits about them, because it was more important to print the letters and complaints of those artists. After that, the thesis describes the term ‚documentary portrait‘, because the practical part was made like that. Then it focuses on documentary portraits that were produced in the Czech republic – on the first ones and then on the current important producers. The final part introduces Marta Bystrovová, the main person of the practical part.

All in all, these two parts of the thesis are trying to supplement each other and by that create one complete project, which would demonstrate what was it like to be a journalist during the communist era, both from the theoretical and the practical point of view, which is supported by the testimony of Marta Bystrovová.

Použitá literatura

ADLER, Rudolf. *Cesta k filmovému dokumentu*. 3., rozš. vyd. Praha: Filmová a televizní fakulta AMU, 2001. ISBN 80-85883-72-4.

BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988.

DRTINA, Prokop. *Československo - můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9.

FEJLEK, Vojtěch. *Melantrich 1898-1998: nepodlehni ani ohni ani meči: [nejstarší český vydavatelský dům]*. Praha: Melantrich, 1998. ISBN 80-7023-273-0.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

MALÍŘ, Jiří a Pavel MAREK. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-179-8.

NAVRÁTIL, Antonín. *Cesty k pravdě či lži: 70 let československého dokumentárního filmu*. 2. vyd., (1.vyd. v nakl. AMU). Praha: Nakladatelství AMU, 2002. ISBN 80-7331-909-8.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.

OTÁHAL, Milan a Zdeněk SLÁDEK. *Deset pražských dnů: (17.-27. listopad 1989)*. Praha: Academia, 1990. Dokumentace. ISBN 80-200-0340-1.

ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Vyd. 1. Praha: Eva, 2001. ISBN:80-238-8732-7.

ŠMÍD, Milan. *Česká média a jejich role v procesu politické změny roku 1989*. Praha, 2013.

Diplomové práce

ROTTOVÁ, Tereza. *Svobodné slovo 1945-1948: ústřední orgán Československé strany národně socialistické*. Praha, 2010. 145 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

ŽÁKOVÁ, Michaela. *První týden sametové revoluce ve vybraných denících (Rudé právo a Svobodné slovo)*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Jakub Končelík

Periodika

Svobodné slovo - ve dnech 18. – 21. listopadu 1989, dále články z let 1967, 1968 a 1989

Rudé právo - ve dnech 18. – 21. listopadu 1989

Internetové odkazy

<https://www.csfd.cz/film/390246-mallory/prehled/>

http://ferofenic.cz/cz/text_fs.html

<https://www.csfd.cz/tvurce/24030-olga-sommerova/>

<https://www.csfd.cz/tvurce/33440-olga-spatova/>

<https://www.csfd.cz/tvurce/9128-filip-remunda/>

<https://www.csfd.cz/tvurce/2847-vera-chytilova/>

<https://www.csfd.cz/tvurce/24147-jan-spata/>

<https://www.csfd.cz/tvurce/61017-tomas-garrigue-masaryk/>

SCHVÁLENK

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Mališová Klára	Razítko podatelny: <div style="border: 1px solid blue; padding: 5px; margin: 5px auto; width: fit-content;"> <p style="text-align: center; margin: 0;">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</p> <p>Došlo dne: 26-05-2017 -1-</p> <p>Čj: 2418 Příloh:</p> <p>Přiděleno:</p> </div>
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2015/2016	
E-mail diplomantky/diplomanta: clairemalisova@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční	
Předpokládaný název práce v češtině: “Psali jsme mezi řádky“ (portrét novinářky Marty Bystrovové)	
Předpokládaný název práce v angličtině: “We were writing between the lines” (TV portrait – journalist Marta Bystrovová)	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2017/2018	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Bakalářská práce se bude skládat ze dvou částí. Klíčovou částí bakalářské práce bude praktický projekt v podobě dokumentárního portréту, v němž bude představena paní Marta Bystrovová, jejíž příběh, který bude v průběhu portréту osobně vyprávět, je zaznamenán v Paměti národa organizace Post Bellum. Paní Marta Bystrovová pracovala mezi lety 1966 – 1991 v deníku Svobodné slovo, portrét se tedy bude převážně věnovat příběhu paní Bystrovové v tomto období. Zabývat se bude převážně tím, jak se Marta Bystrovová formovala jako novinář i jako člověk, jak dobové okolnosti a profese ovlivnily její postoje a přesvědčení. Na jejím osudu bude portrét demonstrovat, jak pracoval novinář v klíčových momentech dějin Československa, v období cenzury a politických prověrek a jak se navzdory situaci nenechal ovlivnit, nevzdal se a bojoval za svobodu. Portrét bude rámován výpověďmi paní Bystrovové o jejím dětství a současném profesním i osobním životě. Portrét bude doplněn o krátké rozhovory s bývalými spolupracovníky či se syny, jejichž výroky posílí celkovou autenticitu a kredibilitu portréту. Objeví se i záběry z míst, které jsou se životem a prací Marty Bystrovové spojeny a které hrály v průběhu jejího života důležitou roli. Druhá, teoretická část se bude věnovat deníku Svobodné slovo, a to především jeho roli při sametové revoluci v listopadu roku 1989 a jeho postavení v kontextu dobových médií. Cílem práce tedy bude v praktické části formou portréту představit paní Martu Bystrovovou a její úlohu novináře v kontextu doby, v teoretické části pak informovat o postavení deníku Svobodné slovo v přelomovém roce 1989, a to v porovnání s ostatními dobovými deníky.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): A. Teoretická část: Role deníku Svobodné slovo při sametové revoluci a jeho postavení v kontextu dobových médií <ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod - Představení deníku Svobodné slovo 2. Hlavní část – Zasazení Svobodného slova do dějinného kontextu se zaměřením na zlomové období roku 1989 <ol style="list-style-type: none"> a) Role Svobodného slova při sametové revoluci v kontextu dobových médií b) Symbolika balkóna nakladatelství Melantrich na Václavském náměstí při prosloveh ve dnech revoluce 3. Závěr – Shrnutí úlohy Svobodného slova při sametové revoluci 4. Přepis portréту Marty Bystrovové 	

B. Praktická část: Portrét novinářky Marty Bystrovové

1. První zkušenosti s novinářskou prací
2. 25 let práce ve Svobodném slovu - klíčové momenty pracovního a osobního života, profilování a formování Marty Bystrovové jako novinářky i jako člověka
3. Práce v Lidových novinách až do současnosti

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Po předchozí diskusi s paní Bystrovovou o tématu a obsahu práce na kameru natočím její výpověď, v níž bude podle struktury práce hovořit o svém životním osudu a především o zkušenostech z období, které strávila ve Svobodném slovu. Dále se s paní Bystrovovou vydám na místa, která hrála v jejím profesním či osobním životě důležitou roli. Též se s ní pokusím dostat do sídla bývalé redakce Svobodného slova, aby mohla detailněji pohovořit o tehdejší situaci v deníku a o svých vzpomínkách na klíčové dny v redakci. V souvislosti s tím bych s paní Bystrovovou ráda zašla do míst, kde se odehrávaly nejdůležitější okamžiky Československa v období šedesátých až osmdesátých let, o kterých v deníku informovala. Práci bych též chtěla doplnit o rozhovory s bývalými spolupracovníky, využity budou též dialogy se syny, které dokreslí a posílí autenticitu celého portréту.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. Dějiny českých médií 20. století. Praha, Portál 2010. 344 s.

Kniha přibližuje vývoj českých médií, především tisku, rozhlasu a televize, ale též proměny tiskových agentur, mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese v době, kdy byly české země součástí Československa.

BĚLINA, Pavel, et al. Dějiny zemí Koruny české II. 1. vydání. Praha: Paseka, 1992.

Druhá část Dějin zemí Koruny české od kolektivu autorů zahrnuje období od nástupu osvícenství do roku 1989 a je obdobně jako 1. část doprovázena dobovými fotografiemi, mapami a reprodukcemi.

PACNER, Karel. Osudové okamžiky Československa. 1. vydání. Praha: Themis, 1997.

Kniha Karla Pacnera, referující o klíčových okamžicích českých dějin.

PITHART, Petr. Devětaosmdesátý: vzpomínky a přemýšlení: krédo. Vyd. 2. Praha: Academia, 2009.

Autor vysvětluje cíle sametové revoluce roku 1989, jako byla otevřená společnost, pluralistické poměry, svobodná soutěž politických stran a další důležitá témata.

KREJČÍ, Oskar. Sametová revoluce. Praha: Professional Publishing, 2014. 160 s.

Kniha je osobním svědectvím přímého účastníka převratných událostí, které před čtvrt stoletím vedly ke změně režimu v Československu. Přináší řadu dosud málo známých skutečností, které bourají různé mýty a polopravdy, stále se šířící mezi lidmi, hledá příčiny revolučních změn, ale i jejich důsledky, směřující k naší dnešní nelehké situaci. Dvacet pět let po revolučních změnách roku 1989 autor připomíná skutečné události i emoce oněch dnů a staví hráz legendám a mýtům.

HANZEL, Vladimír. Zrychlený tep dějin: reálné drama o deseti jednáních: autentické záznamy jednání Občanského fóra a Verejnosti proti násilí s představiteli státní moci v listopadu a prosinci 1989. 2. vyd. Praha: Galén, 2006.

Kniha publicisty Vladimíra Hanzela, která je upraveným přepisem části magnetofonových záznamů klíčových jednání delegací Občanského fóra a Verejnosti proti násilí s představiteli komunistické moci v listopadu a prosinci roku 1989.

FEJLEK, Vojtěch. Melantrich: nepodlehne ohni ani meči 1898-1998. Praha: Melantrich, 1998.

Kniha pojednávající o vzniku a vývoji nakladatelství Melantrich.

Svobodné slovo [Praha - hlavní vydání], Praha: Melantrich, 1945-1996, 52 svazků

Jednotlivá čísla deníku Svobodné slovo, která vznikala v pražské redakci na Václavském náměstí. Svobodné slovo bylo ústředním deníkem Československé strany socialistické.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. Praktická encyklopedie žurnalistiky. 2., dopl. vyd. Praha: Libri, 2002.

Kolektiv zkušených pedagogů a publicistů z Fakulty sociálních věd UK pod vedením B. Osvaldové a J. Halady připravil již druhé vydání příručky, která v přehledných a výstižných heslech seznamuje s pojmy souvisejícími s celou šíří žurnalistiky od klasického pojmosloví až po dnešní rychle se měnící mediální svět včetně fotografie, elektronických médií, vydávání periodik i knih, rozhlasového a televizního vysílání. Text doplňuje Listina lidských práv a svobod, etický kodex a doporučená literatura.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

ROTTOVÁ, Tereza. *Svobodné slovo 1945-1948: ústřední deník Československé strany národně socialistické*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Barbara Köpplová.

ŽÁKOVÁ, Michaela. *První týden sametové revoluce ve vybraných denících (Rudé právo a Svobodné slovo)*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Jakub Končelík.

ROSENDORF, Jindřich. *Srovnání kulturních rubrik Rudého práva, Práce, Mladé fronty a Svobodného slova*. Praha: Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, 1989. Vedoucí práce Marie Fronková.

Datum / Podpis studenta/ky

23. 5. 2017

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

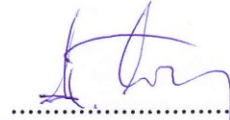
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

doc. PhDr. Michal Šobr, CSc.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Použité články (seznam)

Příloha č. 2: Scénář praktické části bakalářské práce (tabulka)

Příloha č. 1: Použité články (seznam)

RUDE PRAVO

- lou: *Demonstrace studentů*. In: Rudé právo. Ročník 70, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 1.
- Nesignováno. *Rozhodně proti provokacím*. In: Rudé právo. Ročník 70, číslo 273, ze dne 20. 11. 1989, s. 1.
- Nesignováno. *Dialog ano – konfrontace ne*. In: Rudé právo. Ročník 70, číslo 274, ze dne 21. 11. 1989, s. 1.
- Pracující Severomoravských dřevařských závodů. *Chceme klid a pořádek*. In: Rudé právo. Ročník 70, číslo 274, ze dne 21. 11. 1989, s. 1.

SVOBODNÉ SLOVO

- ŠVAGROVÁ, Marta. *Koncert, který jen začal*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 273, ze dne 20. 11. 1989, s. 1.
- KAPITOLA, Luděk. *Čas odpovědnosti – čas politiky*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 1.
- KVAČKOVÁ, Radka. *Vzrušeně, ale společně*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 3.
- šv. *Jsmo pro dialog*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 274, ze dne 21. 11. 1989, s. 1.
- TŮMA, Ladislav. *Královna českých srdcí*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 266, ze dne 11. 11. 1989, s. 2.
- Nesignováno. *Životopis A. Dubčeka*. In: Svobodné slovo. Ročník XXIV, číslo 5, ze dne 6. 1. 1968, s. 1.
- KVAČEK, Robert. *Vlastenec a politik*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 266, ze dne 11. 11. 1989, s. 1-2.
- KVAČKOVÁ, Radka. *Umělec národní i světový*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 249, ze dne 21. 10. 1989, s. 3.
- NEDEOVÁ-WURŠEROVÁ, M. *Za nejslavnější českou pěvkyní*. In: Slovo na sobotu. Ročník XXIV, číslo 54, ze dne 26. 2. 1968, s. 4.
- Nesignováno. *Dalglis byla moje učitelka*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 263, ze dne 8. 11. 1989, s. 1.
- MICHLER, Stanislav. *Znovuzrození orchestru*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 257, ze dne 1. 11. 1989, s. 5.
- LION, Jindřich. *Osmdesátiletý mladík pozdravuje Prahu*. In: Svobodné slovo. Ročník XXIII, číslo 208, ze dne 30. 7. 1967, s. 4.

- KRÁSLOVÁ, N. *Adolf Born*. In: Svobodné slovo. Ročník XXIII, číslo 208, ze dne 30. 7. 1967, s. 4.
- Redakce. *K jubileu F. Gerži*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 277, ze dne 24. 11. 1989, s. 6.
- Nesignováno. *Karel Urbánek v čele KSČ*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 278, ze dne 25. 11. 1989, s. 1.
- JANOŮŠEK, Rudolf. *Čtyřicet let Naivního divadla*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 278, ze dne 25. 11. 1989, s. 3.
- Nesignováno. *Dlouhý a tvrdý čas tenisové posedlosti*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 278, ze dne 25. 11. 1989, s. 8.
- KÁCHA, Pavel. *Morální kompas pro celý národ*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 279, ze dne 27. 11. 1989, s. 2.
- vst. *Návrat „cizince“ J. Hutky*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 279, ze dne 27. 11. 1989, s. 6.
- VENCÁLEK, Ladislav. *Klíčová otázka dneška*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 282, ze dne 30. 11. 1989, s. 1.
- Redakce. *Kdo je Václav Havel*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 282, ze dne 30. 11. 1989, s. 5.
- RADOSTA, Petr. *Masarykovi vnuci*. In: Slovo na sobotu. Ročník XLV, číslo 272, ze dne 18. 11. 1989, s. 1.
- Nesignováno. *Noc s Pavlem Landovským*. In: Svobodné slovo. Ročník XLV, číslo 281, ze dne 29. 11. 1989, s. 5.

Příloha č. 2: Scénář praktické části bakalářské práce (tabulka)

Dokumentaristický portrét s názvem *Psali jsme mezi řádky* je projekt, který představuje paní Martu Bystrovovou, bývalou novinářku deníku *Svobodné slovo*. Práce byla vytvořena především z pasáží z původně tříhodinového rozhovoru, které jsou doplněny dobovými videi, soukromými fotografiemi, autentickými záběry ze života a práce paní Bystrovové a též novinami a články z deníku. V několika místech o paní Bystrovové hovoří paní Radka Kvačková, dlouholetá přítelkyně a bývalá kolegyně ze *Svobodného slova*. Cílem práce bylo vytvořit ucelený pohled na to, co práce novináře za minulého režimu obnášela a jaká byla její úskalí, a též poukázat na to, že mezi námi je spoustu lidí s neobyčejným osudem, kteří však měli zásadní vliv na vývoj naší společnosti a jejichž svědectví by měla být vyslyšena.

Stopáž: 17 min 14 s

Označení: synchron/asynchron MB – Marta Bystrovová, komentář/asynchron KM – Klára Mališová, synchron/asynchron RK – Radka Kvačková

Čas	Audio	Video
00:00 - 00:53	<p>KOMENTÁŘ – KM: <i>Učebnice dějepisu jsou plné osobností, které se nějakým způsobem zasadily o vývoj naší společnosti. Slaví se jejich výročí, pojmenovávají se po nich ulice a píšou se o nich rozsáhlé knihy. Mezi námi jsou však i jména, tváře, příběhy, o kterých se neví a které se nepřipomínají, i když se zásadně podíleli na proudu našich dějin. Jsou to obyčejní lidé s neobyčejnými osudy, které denně míváme v tramvajích, na ulicích a v kavárnách. Jejich životní příběhy bychom ale také neměli opomíjet.</i></p> <p>ASYNCHRON – MB: My jsme třeba dávali takový drobný zprávičky, který se ztratily mezi ostatníma, že se dověděli lidi, že ten koncert je, nebo že ta knížka vyšla, ale bylo to taky trošku tak, aby to nebylo moc vidět. Ale lidi si to uměli najít právě proto, že byli zvyklí hledat mezi řádky.</p>	<p>Celek - Václavské náměstí</p> <p>Polocelek – dav lidí</p> <p>Polodetail – obličej lidí</p> <p>Polocelek – dav lidí, lidé pod sochou Sv. Václava na Václavském náměstí</p> <p>Celek – nájezd, pohled na Václavské náměstí od Muzea</p> <p>Polocelek – paní Marta kráčí po ulici mezi lidmi proti kameře</p>
00:53 - 00:59	Zvuk psacího stroje	Titulek - Psali jsme mezi řádky
00:59 - 01:25	<p>KOMENTÁŘ – KM: <i>Paní Bystrovová až do maturitního ročníku netušila, jakým směrem se bude ubírat její kariéra. Pak ale napsala dvě maturitní písemky - jednu pro sebe a druhou pro svou kamarádku, což ji přivedlo k nápadu přihlásit se na žurnalistiku. Tam ji však nepřijali, a tak se rozhodla jít dělat elévku do deníku Svobodné slovo.</i></p>	<p>Polocelek – paní Marta otvírá vchodové dveře panelového domu, vychází proti kameře, říká „Dobrý den“, polocelek – paní Marta přichází ke dveřím svého bytu, odemyká je, poté odemyká druhé – nájezd na klíče; otevírá dveře a jde dovnitř</p>

01:25 - 02:05	<p>SYNCHRON - MB: To byl ten rok 66 po maturitě.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Já jsem dělala, co jsem uměla, ale bylo to spíš instinktivně, spíš jsem poslouchala, co ti lidi říkají.</p> <p>SYNCHRON – MB: Oni mě posadili k tomu reportérovi Jindřichu Lionovi, který v té době, koncem těch 60. let, byl takovej hlavní reportér tam.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Ale byl to takovej profík. S tím já jsem tam seděla v kanceláři a on mě zaučoval. Říkal mi, že musím každý den napsat deničku aspoň, když už ne rozhovor nebo reportáž, tak abych šla domů a věděla, že jsem něco pro ten den udělala pro ty noviny.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Detail – paní Marta bere do ruky sbírku fotografií, polodetail – paní Marta ukazuje fotografie z rozhovorů</p> <p>Rozhovor</p> <p>Detail – paní Marta listuje knihou, kde má nalepené své staré články, detail – první článek – <i>Jubileum Národního musea</i></p>
02:05 - 03:45	<p>ASYNCHRON – KM: <i>Vy jste zažila období 60. let, kdy byl kulturní rozvoj, divadla vznikala, mně to přijde jako ideální období začít s tou prací...</i></p> <p>SYNCHRON – MB: To je pravda. To já si myslím, že to bylo velký štěstí moje, protože kdybych tam třeba přišla v jinou dobu, tak bych tam třeba ani nezůstala.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Protože když je vám 20, tak to člověk vstřebává a má pocit...navíc, ti lidi se přestali bát mluvit, takže když jsem dělala rozhovory s výtvarníkama, s filmařema, tak každej říkal, co si myslí.</p> <p>SYNCHRON – MB: To bylo taky úžasný, to byla vlastně velká úleva, že se nemuselo kličkovat mezi ničím. Ono to pak zas pominulo samozřejmě, ale to období těch 60., konec 60., ta druhá půle 60. let, to bylo prostě skvělý. Ať už se to dá pochopit nebo nedá, tak my, co jsme byli v tomto věku mladý, tak pro nás to bylo úžasný.</p> <p>ASYNCHRON – MB: My jsme byli najednou okouzlení tím, že můžeme najednou psát o procesech třeba, nebo že můžeme jít dělat reportáž do cely smrti, což se nikdy předtím nestalo. Nebo že můžeme psát o nešvarech, o lidech, o kterých se do té doby úplně mlčelo,</p> <p>SYNCHRON – MB: že jsme mohli psát o Masarykovi, prostě kam pohlédnete, všechno bylo najednou možný.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Rozhovor</p> <p>Detail – paní Marta ukazuje fotku z mládí, listuje fotkami z rozhovorů</p> <p>Rozhovor</p> <p>Polocelek – paní Marta drží v ruce fotky a hovoří o nich, detail – fotografie z rozhovorů, které paní Marta dělala</p> <p>Rozhovor</p>
03:45 - 04:00	<p>KOMENTÁŘ – KM: <i>Přelom šedesátých a sedmdesátých let byl pro MB zlomový i v osobním životě - seznámila se se svým budoucím manželem, publicistou a filmovým kritikem Vladimírem Bystrovem, se kterým má dva syny, Vladimíra a Michala.</i></p>	<p>Detail – 3 svatební fotografie - oddálení, nájezd</p> <p>Detail – fotografie dětí na stole</p>
04:00 - 04:59	<p>SYNCHRON – MB: Já jsem pracovala v kulturní rubrice ve Svobodném slově a on tam psal, dávno přede mnou teda ještě, a tam jsme se znali tak pracovně.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Potom, nevím, jak to mám říct, sblížil nás ten Palach.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Detail – nájezd na knihu <i>Neučesané vzpomínky Vladimíra Bystrova</i></p>

	<p>To se stalo tak, že byl pohřeb Palachův a předtím se ještě stála čestná stráž u jeho rakve v Karolinu. Já jsem tam byla za tu redakci za Svobodné slovo a Vladimír tam byl za Barrandov.</p> <p>SYNCHRON – MB: Tam jsme stáli. Pak jsme se sešli v tý redakci a byli jsme zdrchaní hrozně oba, opravdu jo, a šli jsme někam na víno nebo co, no a pak už se pracovní vztah změnil.</p>	<p>Detail – paní Marta listuje knihou, ukazuje části textu a fotky</p> <p>Detail – fotka z knihy – čestná stráž u rakve Palacha</p> <p>Rozhovor</p>
04:59 - 05:31	<p>SYNCHRON – PK: Tehdy jsem tam přišla se zeptat, jak to tam vůbec vypadá v těch novinách, a už tam byla Marta, tehdy už Bystrovová,</p> <p>ASYNCHRON – PK: která byla na té mateřské nějak kratší dobu než já. A já jsem říkala: „Prosímte, může člověk vůbec pracovat v novinách dneska?“</p> <p>SYNCHRON – PK: A ona říkala: „Ale jo, tak oni tě nenutěj nic dělat.“ Já jsem říkala: „No a netlačí na tebe?“ Ona říkala: „Ne, když si vymyslíš vlastní témata, tak v podstatě to jde.“</p>	<p>Rozhovor, titulěk: Radka Kvačková, redaktorka a kolegyně ze Svobodného slova</p> <p>Detail – fotka, kde je paní Bystrovová a paní Kvačková, obě těhotné</p> <p>Rozhovor</p>
05:31 - 05:40	<p>KOMENTÁŘ – KM: <i>Na řadu však přišla i témata, která se svou naléhavostí a osudovostí prosadila sama.</i></p>	<p>Dobové video z roku 1968 – mladí lidé lezou na tanky, v rukou drží českou vlajku</p>
05:40 - 06:06	<p>ASYNCHRON – MB: Když jsme dělali zvláštní vydání, když Václavský náměstí bylo plný Rusů,</p> <p>vojáků, tanků, a u Muzea jsme s kolegou Láďou Sprockem psali reportáž, tak oni najednou začali střílet.</p> <p>On mě porazil na zem, všiml si toho dřív, a... no, a tohle jsem si schovala.</p>	<p>Polocelek – švenk – paní Marta bere ze skříňky krabičku, jde s ní ke stolu</p> <p>Polodetail – paní Marta bere do ruky malou zlatou krabičku, kterou otevírá a do dlaně si vysypává schovaný náboj</p> <p>Detail – náboj v ruce paní Marty, oddálení, paní Marta si dává náboj zpět do krabičky</p>
06:06 - 06:49	<p>SYNCHRON – MB: No a my jsme teda, protože jsme měli redakci v Melantrichu, na Václavském náměstí, tak jsme to všechno měli z první ruky a šli jsme samozřejmě dělat zvláštní vydání.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Já jsem to dělala s kolegou Láďou Sprockem a Pavlem Krásou. Tak jsme vyběhli do ulic a popisovali jsme to všechno. Byli jsme u Muzea, když na nás začli střílet. Bylo vidět, že to je takový to nerozumný mládí, který neví vlastně, co se může stát.</p> <p>SYNCHRON – MB: Já jsem si nemyslela, že by mě mohli zastřelit za to, že nesu noviny pod nohama. Ale mohli, klidně.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Polocelek – paní Marta sedí na gauči a ukazuje noviny – <i>Zvláštní vydání Svobodného slova, záběr na článek Psáno horkým perem</i>, na němž se podílela</p> <p>Rozhovor</p>

06:49 - 06:56	KOMENTÁŘ – KM: <i>Svobodná nálada 60. let tedy pro celou společnost skončila dříve, než se stačila znovu z hluboka nadechnout.</i>	Polocelek – dobové záběry z okupace: tanky na Václavském náměstí, lidé na tancích, protestní cedule
06:56 - 07:55	SYNCHRON – MB: Já jsem zažila ještě cenzuru, to znamená, že ještě tam seděl ten příslušník, ono se to jmenovalo HSTD, hlavní správa tiskového dozoru, ASYNCHRON – MB: což byl člověk, kterej byl v redakci, měl kulatý razítka a každá stránka, která se vyráběla, tak kartáčový obtah se mu přinesl, on si to přečetl, dal na to razítka, že se to může dát do tisku. SYNCHRON – MB: Na jednu stranu to bylo samozřejmě strašný, protože on věděl přesně, co se nesmí, co o kom a o čem. Na druhou stranu to byl prostě pán, já si ho do dneška pamatuju, on byl švec původně, a když někdo potřeboval, tak mu mezi řečí spravil boty.	Rozhovor Polocelek – pokračují dobové záběry z okupace – pohled na Václavské náměstí od Muzea, přijíždějící tanky Rozhovor
07:55 - 08:15	ASYNCHRON – MB: My jsme se fakt snažili vymyslet, jak to udělat, aby se to mohlo uveřejnit, jak to udělat, aby se ta zpráva někam dostala, ta informace. Mohli jsme si to samozřejmě říkat mezi sebou a šířit ústním podáním, ale to nestačí, že jo.	Polodetail – švenk – stránka Svobodného slova, detail – paní Marta ukazuje fotky z rozhovorů
08:15 - 08:29	SYNCHRON – RK: Mám pocit, že dělala, co mohla. Nikdy jsem ji nepřistihla... nebo já jsem se nesnažila ji přistihnout, ale vždycky dělala, co mohla, v rámci toho tanečku, který jsme dělali všichni, že nebudeme strkat do věcí, který by vybuchly, že jo.	Rozhovor
08:29 - 09:26	SYNCHRON – MB: Jednou bylo výročí osvobození a přijel nějaký admirál. Ruskej starej pán, kterej osvobozoval Bratislavu, po Dunaji tam připluli nějak, nebo nevím, co už to bylo. No a já jsem s ním šla dělat rozhovor, protože se mi zdálo, že to je zajímavý člověk. ASYNCHRON – MB: Tak jsme spolu mluvili, všechno všechno, a najednou on se mě zeptal, čí ty noviny jsou orgán, ty do kterých dělám ten rozhovor, a já jsem říkala, že to je Svobodné slovo, SYNCHRON – MB: a co to jako je, tak já jsem mu říkala, že to je orgán ČS strany socialistické, a on se na mě podíval a řekl: „Co to znamená?“ A já jsem mu řekla: „No, to je taková strana, tady jich je několik těch stran politických.“ A on se rozčílil a řekl mi: „Když nejsi komunista, nejsi dobrý člověk!“ A prostě odešel.	Rozhovor Polocelek – paní Marta hledá v hromadě novin položených na židli, detail – švenk – stránka Svobodného slova Rozhovor
09:26 - 09:38	KOMENTÁŘ – KM: <i>70. léta byla obdobím likvidačních prověrek, které se paní Martě naštěstí vyhnuly, protože byla v té době na mateřské. Její manžel však takové štěstí bohužel neměl.</i>	Polodetail – paní Marta ukazuje fotky s dětmi, kde je s nimi vidět i manžel
09:38 - 10:47	SYNCHRON – MB: On byl tiskový mluvčí filmového studia Barrandov, v tom konci 60. Let. ASYNCHRON – MB: Zařizoval reportáže z okupace. Filmaři, režiséři, kameramani pořizovali dokumenty, který potom šly přes hranice a v celým světě se to pouštělo, promítalo a v celým světě se vědělo, co se děje v Praze, že přišli ti vojáci. To bylo teda úžasný si myslím.	Rozhovor Dobové záběry z okupace – tanky, bouřící se lidé

	<p>SYNCHRON – MB: No a pak přišel ten rok... já myslím, že jeho vyhodili v roce 71.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Při těch prověrkách celý vedení filmového studia Barrandov a celý vedení ČS filmu bylo odejito, no a on taky. Já jsem měla napřed to jedno dítě, pak po 9 letech druhý.</p> <p>SYNCHRON – MB: Pak jsem měla maminku na starosti. Maminka neviděla, byla slepá, takže to byl takovej život...</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Detail – paní Marta listuje knížkou, která dokumentuje historii generace Bystrovových – fotky manželových předků, manžela z dob mládí, Marty s dětmi</p> <p>Rozhovor</p>
10:47 - 11:06	<p>KOMENTÁŘ – KM: <i>Život však přináší i chvíle šťastného očekávání a naděje. Jedním takovým okamžikem byla i sametová revoluce v listopadu roku 89 - tehdy se balkon Melantrichu stal ikonickou tribunou přelomového dění.</i></p>	<p>Polocelek – dobové záběry z protestů na Václavském náměstí</p>
11:06 - 12:10	<p>ASYNCHRON – MB: Do toho Svobodného slova chodili ti zmlácení, ti studenti a ty děti.</p> <p>SYNCHRON – MB: Chodili nám to vyprávět a my jsme jim říkali, že to dáme do novin, to byla neděle, nebo sobota, nebo co to bylo, a tak jsme to všechno sepisovali s nima. Teď jsme čekali, jak nám to zatrhnou, jestli to budem moct do těch novin dát.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Pak jsme něco sepsali, co jsme prostě do těch novin v pondělí dali, takovej protest, podval na tý první straně.</p> <p>SYNCHRON – MB: A to byl vlastně velkej zlom v tom, že se začalo něco psát a dělat. A ti lidi, protože si to přečetli, tak druhý den začali chodit na Václavák pod okna toho Melantrichu, a najednou se to zvrtilo a zakládalo se OF, my jsme o tom psali a lidi nám volali do oken: Zítřka zase pravdu!</p>	<p>Polocelek – dobové záběry z demonstrace na Václavském náměstí – dav lidí s cedulemi a vlajkami</p> <p>Rozhovor</p> <p>Detail – Svobodné slovo z pondělí 20. listopadu 1989 s prohlášením na titulní straně</p> <p>Rozhovor</p>
12:10 - 12:58	<p>ASYNCHRON – MB: U mě se setkávali všichni. Seděli tam poprvé, přijel Karel Kryl, seděl u mě v křesílku, tekly mu slzy a říkal: „Já tomu nevěřím, já tomu nevěřím!“ Marta Kubišová přišla taky. Seděla tam, Vládík s ní dělal takovej první malinkej rozhovůrek po těch letech. Všichni byli rádi, že někde je nějaká základna. No a ti naši šéfové se napřed tvářili, že to nejde, a pak už se báli taky, tak to tak šlo samospádem.</p> <p>Podkladová píseň: Marta Kubišová – Modlitba pro Martu</p>	<p>Dobové video z roku 1989 – detail na ruce lidí v davu ukazující „V“, celek – balkon Melantrichu, detail – Marta Kubišová zpívající na balkoně, celek – detail na dav před Muzeem</p>
12:58 - 13:09	<p>SYNCHRON – MB: Oni všichni říkali, že tomu vůbec nevěřej, že to nemůže vydržet, že to snad ani není pravda. No, ale vydrželo to a byla to pravda.</p>	<p>Rozhovor</p>
13:09 - 14:24	<p>ASYNCHRON – KM: <i>Co se teda potom stalo s tím Svobodným slovem?</i></p> <p>ASYNCHRON – MB: No, to je velmi smutná kapitola, a není to jen Svobodný slovo, ale celej Melantrich. Bohužel ta ČSSS</p>	<p>Celek – Václavské náměstí</p> <p>Polocelek – budova Melantrichu, švenk odshora dolů k balkonu,</p>

	<p>se skládala z lidí, oni to nebyli politici, ale oni dělali takový politikaření.</p> <p>SYNCHRON – MB: Oni si mysleli, že to, jak se vzedmula ta obrovská vlna zájmu o noviny - měly ohromnej náklad, najednou to všechno šlo, ta perspektiva byla úžasná - no tak oni to úplně zničili.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Dokonce to došlo i tak daleko, že jsme stávkovali. Fakt je, že já jsem se v tu dobu, hned v prosinci, stala zástupkyní šéfredaktora nového, jenže to prostě nešlo, nešlo. Já jsem jim tam byla trnem v oku těm šéfkům, protože jsem bránila zuby nehty ty noviny. Začali mi vysvětlovat, že to teda takhle nejde, a já jsem řekla, že tam bejt nemusím, a odešla jsem.</p>	<p>nájezd na balkon, detail – nápis ‚Melantrich‘ na budově, polocelek – paní Marta stojící před budovou bývalého Melantrichu</p> <p>Rozhovor</p> <p>Polodetail – paní Marta listuje novinami položenými na gauči, polocelek – paní Marta listující novinami</p>
14:24 - 14:54	<p>SYNCHRON – MB: Pak mi nabídli práci v Mladé frontě a v Lidových novinách, tak jsem šla do Lidových novin, tam jsem založila tu sobotní přílohu, tehdy se to jmenovalo Nedělní Lidové noviny.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Tam už nějaký kolegové byli, kteří taky přišli z toho Slova, jenže to prostě nešlo, bohužel.</p> <p>Noviny zanikly postupně a ten Melantrich, kterej měl 90letou tradici, tak vlastně taky zanikl.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Detail – nájezd na fotky - paní Marta v redakci Lidových novin s dortem s nápisem Nedělní Lidové noviny, dále v redakci Lidových novin</p> <p>Z detailu na celek – oddálení z balkonu Melantrichu na celou budou v ulici</p>
14:54 - 16:48	<p>ASYNCHRON – KM: <i>Nikdy nebyl žádnej moment, kdy byste si řekla, ted' už končím s novinářinou?</i></p> <p>SYNCHRON – MB: Že už konec? No, byly takový momenty. Ale kupodivu spíš než v období normalizace, tak spíš v tom novým období.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Já mám takovou náuru, že možná byly situace, kdy bych byla měla bouchnout do stolu a odejít někam a jít prodávat brambory, klidně. Ale neudělala jsem to a nemám to v povaze. Je to zvláštní, já povahou nejsem žádnej rebel, opravdu ne. A taky nějaký extrémní situace jsem nikdy nevyvolávala, ale kupodivu jsem vždycky u všech byla.</p> <p>Já jsem velmi často dělala rozhovory, celej život vlastně, a musím říct, že nikdy jsem se neprosazovala jako ten... jako abych se přihrála na tý slávě toho někoho slavného, a vždycky mi šlo o to, co si myslí, a nějak ho otevřít, aby on to řekl.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Rozhovor</p> <p>Polodetail – paní Marta listuje časopisem <i>Bestseller</i>, detail – článek, kde je zmíněn její syn, a článek, který se věnuje její osobě, s názvem <i>Žena, která způsobila obrat Svobodného slova</i>, detail – fotografie redaktorů na zadní straně časopisu</p> <p>Detail – CD <i>Mapa lásky</i> Štefana Margity, oddálení na polocelek – rozhovor Marty Bystrovové se Štefanem Margitou u stolu, polocelek – rozhovor z jiného úhlu, polocelek – rozhovor z bočního pohledu</p>

	<p>SYNCHRON – MB: Sama jsem vždycky ustupovala do pozadí a myslím si, že to je správně, že to tak má bejt.</p> <p>ASYNCHRON – MB: Práce novinářská je základně služba. A to si myslím, že tak to je a tak to bylo ve všech dobách. Když byly ty svobodnější časy, tak o to víc, když byly nesvobodný, tak my jsme vlastně pro spoustu lidí jim dávali jakousi naději, že přece jenom není všechno tak úplně k ničemu.</p> <p>Pokud to děláte s plným nasazením a taky trochu srdcem, tak máte možnost, jakou nemá každý – možnost opravdu nahlížet do důležitého dění.</p> <p>Takže já si myslím, že to byl život naplněnej dobře.</p>	<p>Rozhovor</p> <p>Detail – diktafon na stole, polodetail – obličej paní Marty</p> <p>Polocelek – paní Marta se podepisuje před vstupem na tiskovou konferenci, polocelek – mluvčí na TK, oddálení na záda posluchačů, polodetail – nájezd na paní Martu, která si dělá poznámky, detail na sešit</p> <p>Polocelek – nájezd na paní Martu, sedící na lavičce na Václavském náměstí</p>
<p>16:48 - 17:14</p>	<p>Podkladová píseň: Marta Kubišová – Modlitba pro Martu</p>	<p>Závěrečné titulky – scénář, kamera, střih; speciální poděkování, rok výroby</p>